

Louis Paul Boon

De Kapellekensbaan

of de 1ste illegale roman van Boontje

Teksteditie en nawoord:
Kris Humbeeck en Bart Vanegeren

Uitgeverij De Arbeiderspers · Utrecht
Amsterdam · Antwerpen

Dit eerste deel in de Boon-werkgave van Uitgeverij De Arbeiderspers is tot stand gekomen in samenwerking met het Documentatie Centrum voor de Wetenschappelijke Studie van het werk van L. P. Boon van de Universitaire Instelling Antwerpen, onder leiding van Paul de Wispelaere.

Eerste druk 1953
Achtendertigste druk 2013

Copyright © 1953/1994 erven Louis Paul Boon, Frembodegem
Copyright nawoord © 1994 Kris Humbeek en Bart Vanegeren

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht.*

Omslagontwerp: Nico Richter
Omslagillustratie: James Ensor, *Intrige*, c/o Beeldrecht Amsterdam 2005

ISBN 978 90 295 0422 5 / NUR 301

www.arbeiderspers.nl

HET BOEK OVER DE KAPELLEKENSBAAN

dat het boek is over de kinderjaren van ondineke, die geboren werd in tjaar 1800-en-zoveel... en die verliefd werd op meneer achilles derenancourt, directeur van de garenfabriek de filature, maar die op het laatste van het boek trouwen zal met het zielige oscarke... over haar broer va-leer-traleer, met zijn monsterhoofd dat van hier naar daar door het leven waggelt, en over meneerke brys die zonder dat hij het wist een der iste socialisten was... over haar vader vapeur, die met zijn goddeloze machine de wereld redden wou, en over al wat mij toevallig niet te binnen schiet, maar dat in zijn grote lijnen de moeizame OPGANG VAN HET SOCIALISME wil tekenen, en de ondergang van de burgerij die 2 oorlogen op haar kop kreeg en ineenstuikte. Maar daartussen en daarnaast is het ook een boek dat zich veel later afspeelt, in onze moderne dag van vandaag: terwijl ondineke leeft in tjaar 1800-en-zoveel, leven mossieu colson van tminnesterie, johan janssens de dagbladschrijver, tippetotje de schilderes, mtr. mots en pr. dr. spothuyzen – en gijzelf, boontje – ten huidigegen dage, op zoek naar de waarden die waarlijk tellen, op zoek naar iets dat de NEERGANG VAN HET SOCIALISME tegenhouden kan. Maar... de hemel beware er ons voor moest het niet méér zijn dan dat: het is een plas, een zee, een chaos: het is het boek van al wat er op de kapellekensbaan te horen en te zien viel, van tjaar 1800-en-zoveel tot op deze dag.

Hier begint het 1ste hoofdstuk:
Lente te Ter-Muren

Ge ziet van uit uw open zolderraam hoe het niemandsbos in het rood wordt geverfd door de zakkende zon, en hoort hoe het droefgeestig schaap van mossieu colson van tminnesterie nog een laatste keer blaas vooraleer het achter de knarsende staldeur verdwijnt: en dan schuift ge uw pampierderij opzij en stapt de trappen af, juist als de kantieke schoolmeester de deur openduwet en samen met zijn schone vrouw luccette een beetje van die late rode zon binnenlaat. En al kantieke schoolmeesterachtig met het hoofd schuddend hoort ge hem zeggen:

naar het mij toeschijnt hebt ge daar boven op uw zolder over uw papieren gebogen gehangen om over onze wereld-van-vandaag te schrijven, en ik die al zoveel boeken mis-verstaan heb, weet dat al wat er te zeggen valt reeds gezegd is geweest, ik spreek nog alleens niet van de prediker, van de faustmaker of de waanzinnige hamletspeler... neen onderbreek mij niet, want ik heb dat niet graag, maar zult gij daar op uw zolder groter wijsheid vergaren dan laotse, of kunt gij surrealistisch-erotisch-debieler doen dan het de zangen van maldoror zijn? zult gij de menselijke diepten en hoogten dieper en hoger doorpeilen dan in de demonen van de gebroeders karamazof; zult gij de tijd buiten tijd en ruimte razender achternajagen dan proust, of zult gij het leven binnen tijd en ruimte hardnekkiger geselen dan in de voyage au bout de la nuit? weet gij de ontspoorde mens-in-een-scheve-maatschappij beter in zijn juiste verhouding van levend en denkend dier te plaatsen dan de minnaar van lady chatterley? weet gij nuchterder dan lenin, naturalistischer dan zola, beeldsprakeriger dan de bijbel met de woorden om te springen? is het u mogelijk plechtstatiger en onfeilbaarder te zijn dan de paus van rome, sprookjesachtig onzedelijker dan duizend-en-1-nacht, hemelser dan de navolging-van-christus, sluer en finjeestiger dan de reynaert van willelm-die-madoc-maakte, tragi-boerser dan de isengrinus van nivardus? en kunt gij moderner ongelovig-schurftiger zijn dan de tropic-of-capricorn?, of romantisch-miserabilistischer dan de-voorstad-groeit?

En als ge de kantieke schoolmeester hoort zwijgen en zijn lippen ziet openpersen antwoordt ge: het is mogelijk dat het onmogelijk is om iets nieuwer en juister te zeggen, maar over al het geschrevene daalt het stof der tijden neer, en ik peins daarom dat het goed is als er om de 10 jaar een andere een kruis trekt over al die oude dingen, en de wereld-van-vandaag opnieuw uitspreekt met andere woorden.

Terwijl johan janssens de dichter en dagbladschrijver op zijn blotevoeten-in-sloefen naar u toekomt, al zeggend pff in plaats van goeien-dag... en terwijl de kantieke schoolmeester hem antwoordt dat het onwennen zal, meer nog kijkend naar de onbewogen ogen van zijn schone vrouw lucette dan naar de lucht die 1 lucht is ginder ver in de verte... terwijl vraagt ge hen wat hun mag believen: ge hebt al iets over de wereld-literatuur gehad, zal het nu weer hetzelfde zijn?

Als ik resumeer wat er besproken werd, zegt johan janssens in zijn schoonste dagbladstijl, dan moet ik de kantieke schoolmeester gelijk geven als hij zegt dat er niets meer te zeggen valt, maar dan kan ik u toch geen ongelijk geven als ge zegt dat al het gezegde ieder 10 jaar zou moeten herhaald worden maar met andere woorden. Ha en als ik het goed voorheb dan komt het hier op neer dat het de vorm is die moet veranderen, want het evoluerend verstand en de blijvende domheid van de mens, alsook het schone geloof in de toekomst en de ketterse twijfel eraan, waren in de antieke-beschaving juist dezelfde als de dag van vandaag in onze hedendaagse-beschaving, maar iemand moet de oude wijn in nieuwe vaten gieten – als ik mij in mijn hoedanigheid van Dichter zo mag uitdrukken – opdat iedereen die er zich aan bedrinkt zou begrijpen dat niet alleen de tovenaarswereld-van-een-atlantic naar de dieperik ging, maar dat de werklozenwereld-van-een-atomic haar op de hielen volgt... hè ik verschiet en ik krijg schrik en ik moet lachen met mijn eigen spiritualiteit... en ik begin rap over iets anders, de vorm dus: als gij het door de kantieke schoolmeester opgesomde wilt opnieuw zeggen, dan zult ge een andere vorm moeten zoeken, maar dewelke? b.v.b. een roman waarin ge alles holderdebolder uitkeert, kwak, gelijk een kuip mortel die van een stelling valt, + ernaast en erbij uw aarzelingen en twijfels omtrent het doel en nut van de roman, + daarbij en daarenboven iets dat ge zoudt kunnen noemen de reis van nihilisme naar realisme – weg en weer, 3de klas – want vandaag is er nog hoop dat de wereld iets wordt maar morgen wordt die hoop terug de bodem ingeslagen... en daarnaast zoudt ge nog kunnen randbemerkingen geven, plotse invallen, nutteloze omschrijvingen, gekapseerde erotische dromen en zelfs dagbladknipsels...

Het is te zeggen iets gelijk wij nu doen, zegt ge... en johan janssens, de kantieke schoolmeester en mossieu colson van tminnesterie kijken u met open mond aan.

In zijn hoedanigheid van Dichter heeft johan janssens het deze zoele avond-met-wat-regen over zijn twijfel omtrent de roman. Maar gelijk hij doodernstig wil beginnen zeggen dat de roman hem de keel uithangt, ontdekt hij dat die uitdrukking zelf – de keel uithangen – hem al de keel uithangt, en hij eist een zitting met gesloten deuren om die uitdrukking te vervangen door een andere... en zoals nadien de schone vrouw lucette van haar kantieke schoolmeester vernam, heeft johan janssens zich op die zitting laten ontvallen dat hij een lijst aanlegt van uitdrukkingen die in geen enkel idioticon vermeld staan, en dat hij deze lijst zal openbaar maken in boontjes 1ste illegale roman, het ogenblik dat de laatste lezer zal zijn doodgefallen, waarvan acte...

En nadat uw eigen vrouw en de schone vrouw lucette terug zijn binnengekomen, vervolgt hij zijn uiteenzetting dat het hem de keel uithangt – algemeen gepinkoog – om de ene fatsoenlijke roman na de andere te doorworstelen, want als ge de roman vergelijkt met het Leven ziet ge dat het niet veel meer is dan lap-en-vliegwerk, en heeft het de meer dan frappante gelijkenis met de acrobatie van de clown die de koorddanser achternakomt, maar ginds in de hoge nok van het cirkus, al wankelend en al bewust gekke gebaren makend, eveneens plots kan uitglijden...

En terwijl johan janssens in zijn hoedanigheid van Dichter even adem schept, steekt de kantieke schoolmeester de vinger op en zegt hij dat zo een betoog nu waarlijk een betoog van de hak op de tak is. Doch johan janssens heeft verse adem opgedaan en vervolgt zijn betoog contra de roman: maar ondertussen beweegt de clown ginder nog altijd over de gespannen koord, komisch wenend maar plots uitglijdend en zijn leven riskerend... want ondanks zijn taak om een parodie van de acrobaat te geven, riskeert hij zijn leven zo goed als de acrobaat-zelf die hem is voorgedaan... en sukkelend met zijn broek die afvalt vraagt hij het omhoogkijkende publiek of niemand hem een veiligheidsspeld kan lenen, maar als hij zich naar alle zijden van het ronde cirkus wendt bemerkt het hogergenoemde publiek op des clowns rug een reuzen-veiligheidsspeld. Daarop zet johan janssens zich neer en de kantieke schoolmeester voegt er aan toe dat men 1000 bladzijden schrijvend 1000 kleine waarheden heeft verwrongen en verdraaid, in een zak gestopt en door elkaar geschud en kop-over-kont weer bovengehaald. De 1000 kleine waarheden vormen samen de 1000-voudige grote Leugen, de parodie op het leven, de clown uit het cirkus, de vis op het droge, roept johan janssens in zijn hoedanigheid van Dichter en hij smijt zijn glas omver.

Ge hebt een glas omvergesmeten en gebroken, zegt uw vrouw tot johan janssens, dichter en dagbladschrijver... maar hij zit er in zijn hoedanigheid van dagbladschrijver en langs die kant hoort hij niet goed: en roffelend met zijn voeten op uw vloer en trommelend met zijn handen op het blad van uw tafel, troffelt... neen, trommelt... hij het lied van de romantaplan-taplan-romantaplan, zodat de schone vrouw lucette de handen aan de kleine oorschelpen houdt. En al het hoofd schuddend vertelt hij haar dat ze gerust die schone roze schelpen mag ontbloten want dat hij iets interessants heeft te vertellen: in mijn hoedanigheid van Dichter ontdek ik pas dat ieder voor zichzelf leeft en in niets meer gelooft, of mijn confrater de dichter johan brams zegt mij dat hij slechts voor zichzelf leeft en cynisch wordt en in niets meer gelooft. En hij vertelt mij over de kleine man die aangehouden en veroordeeld wordt omdat hij binst de oorlog uit honger naar de verkeerde kant liep, maar dat de grote nazigeneralen doorheen de radio zeggen dat ze im grunde nooit iets met hitler gemeen hadden. En tevens denkt hij, mijn confrater johan brams, dat wij terug in 36 zijn en dat de wereld naar een tijdperk van algehele vernietiging gaat... en nog iets interessants, maar dat ben ik vergeten. En in mijn hoedanigheid van dagbladschrijver kom ik in dezelfde straat bij professor spothuyzen binnen die aan de universiteit les geeft en een der 7 intelligente mensen van belgië is, en waar ik mij telkens zo klein en dom naast voel, want hij zit met heine en goethe en dostojewski in zijn kop en omvat de wereld en speelt toch doodgewoon mee in een dorpsfanfare... en hij zegt mij: godverdomme ik begin met in niets meer te geloven, ik word zo cynisch dat ik over mezelf verbaasd sta. En ik vraag hem wat daarover naar zijn gedacht zijn mening is, heel de wereld wordt cynisch en gelooft noch in god noch in de democratie noch in de hond zijn kloten – pardon – en hij denkt diep na en zegt zijn gedacht en ik sta er verbaasd over: het is zo een klein gedachte dat ik er op mijn gat wou van vallen. En in de avond ondervraag ik, nogmaals in mijn hoedanigheid van dagbladschrijver, over die kwestie iemand die van alle markten thuis is en precies met voelhorentjes op de kop loopt en altijd op zijn poten terecht komt waar het toeval hem ook heenzwiert – en die zo hovaardig was als een zot omdat hij met mij, j.j. dichter en dagbladschrijver, mocht meelopen – en hij antwoordt mij over die kwestie en het is eveneens zo een kleine gedachte dat ik er nogmaals wou op mijn gat van vallen: dat was dus 2 keer dat ik op mijn gat wou vallen, maar dat deed ik vaneigens niet, ik ging liever naar huis en heb mijn vrouw...

Maar de schone vrouw lucette zit weeral met de handen over haar blote roze oorschelpen, en uw vrouw zegt: van vallen gesproken, gaat ge het glas betalen dat ge hebt laten vallen?

Het is zaterdagavond en schoon weer, als de dichter en dagbladschrijver johan janssens achter de kantieke schoolmeester en zijn schone vrouw lucette loopt, en hen tevens inhaalt, terwijl ze op weg zijn naar uw huis. En met een schuine blik naar de ontblote roze oorschelpen van de schone vrouw lucette, zegt johan janssens:

ik sprak gisteren over het ongeloof en het cynisme en over iets dat ik vergeten was... want zo gaat het, de dingen die het noodzakelijkst dienen gezegd te worden is men het eerst vergeten -- en ik peins met ontsteltenis aan wat voor grote dingen men in de loop der tijden allemaal zou kunnen gezegd hebben, was men het niet ongelukkiglijk vergeten -- ha maar pas waart ge weg of ik herinnerde het mij... mijn confrater johan brams zei me dat er een algemene malaise is, niemand gelooft nog in iets of begeeft zich aan een groot werk, de rijkemensen bouwen geen roten werkmanshuizen meer maar kopen zich autos in serie, en de armemensen die zelf geen geld hebben om zich een kotje-huizeke te bouwen kruipen bij elkander op kamers of in noodwoningen van de Staat -- voorlopig voorlopig, gelijk alles voorlopig is, god en de mensen en de wereld en het atoomtijdperk en de romankunst -- en de bouwnijverheid ligt stil. Niemand getroost zich nog de moeite om een boek te lezen en de uitgevers weigeren de manuscripten van de auteurs, goede of slechte, diepdoordachte of haastig geschrevene... en als een diepdoordacht boek een goed boek is in mijn ogen, dan kan het omgekeerde bijna waar zijn in de wanhopige ogen van de uitgever... en geen enkele grote schrijver heeft nog de moed om deze tijd in een ongeëvenaard werk uit te beelden. Ha en dat komt omdat hij zich... samen met de hogergenoemde rijkemens die geen huizen meer bouwt, en met de armemens die voorlopig op kamers woekt of nog voorlopiger in krotwoningen hockert, en met de bouwnijverheid die stil ligt, en met de uitgever die manuscripten weigert... zich de moeite niet meer moet getroosten om aan een groot werk te beginnen: de wereld is toch naar de knoppen. Ha... wil de kantieke schoolmeester zeggen... maar johan janssens onderbreekt hem in zijn hoedanigheid van dagbladschrijver, en vertelt dat hij ook andré heeft ontmoet, de theosoof en student in de medicasijnen, en dat hij hem gevraagd heeft of hij iets in de zin van een algemene malaise heeft ontdekt, maar dat andré met een argeloos gezicht geantwoord heeft: neen want aan de universiteit worden nog voordrachten gehouden.

Ha... wil de kantieke schoolmeester nogmaals zeggen... maar zijn schone vrouw lucette moet lachen met de woorden van johan janssens, en ondertussen zijn ze aan de deur van uw huis en als ze binnentreden zien ze u daar staan met een papier in de hand: het VOORBERICHT VAN UW NIEUWE ROMAN.

Hou u ernstig nu, want alhoewel er geen romans meer worden geschreven wou de opsteller van dit roman-plan iets geven dat het Ganse Leven zou omvatten... maar ge ziet dat hij van in de beginne al te hoge woorden met hoofdletters moet gebruiken... en dus is het menselijk-gesproken te verwachten dat hij in de roman zelf zal te kort schieten. Hij zal hier te vlug overheen stappen en daar te veel uitbreiden, en op die manier gaat het een zee worden, een plas, iets dat op niets trekt: maar er blijft de smalle troost dat hij geniaal zal zijn in bijkomstigheden. *Hij zou een roman schrijven met als zogezegde heldin de kleine ondine – want temidden de angst en de vertwijfeling en de laatste hoop van de laatste der mohicanen, temidden ijzer en glas en beton, temidden bureaucratie en atoomsplitsing en de stilgelegde bouwnijverheid, zal de figuur van dat meisje weldadig en verfrissend aandoen... maar naast de roman van de kleine ondine moet het ook de roman worden van haar lief-en-man, oscarke – ondine en oscarke, twee o's die door het toeval bij elkaar moeten gebracht worden, om zijde aan zijde hun levensbobijntje te laten afrollen, terwijl de een van de ander nooit wat zal begripen, en terwijl zij over alles toch dezelfde waanideeën zullen koesteren – maar god sta me bij als het niet méér wordt dan dat: het moet ook de roman worden van het socialisme, vanaf het ontstaan tot op de huidige dag, en plus daarbij de roman van de kleinburgerij die 2 oorlogen op haar kop kreeg en ineenstuikte, al sparend en al hongerlijdend, maar toch de schijn reddend. O hij zou in deze roman spreken over vapore met zijn goddeloze machine, en over valeer-traleer met zijn afgesneden vinger en zijn monsterhoofd dat waggelend van hier naar ginder door het leven bolt...*

Elaas, ge zijt nog maar aan de helft van uw plan, als uw vrouw zich hoofdschuddend laat ontvallen dat het veel te veel is. Van het goede kan er nooit te veel zijn, zegt johan janssens dichterlijk, maar dagbladschrijverlijk voegt hij er aan toe: plaatsgebrek belet ons echter... En de kantieke schoolmeester steekt zijn vinger op en zegt: overdaad schaadt. En mossieu colson van tminnerie die niet veel zegt, zegt nu: gij meneer de kantieke schoolmeester, gij peinst dat, maar dat komt omdat ge een mens zijt die niet veel zegt.

EEN VERGISSING EN EEN VERWITTIGING

Zie ge gaat naar een meeting waarin men u de komende maatschappij – na deze van de atoomsplitsing – afschildert en belooft, en ge zijt gelukkig gelijk een kind met sinterklaas, maar onderweg naar huis schiet de rijgkooorde van uw schoen kapot en ge vloekt van gotverhier en gotver-een-eindeke-verder. Dat wil niet zeggen dat sinterklaas... pardon de komen-

de maatschappij... daarom niet minder komen zal, maar het wil zeggen dat men altijd zal moeten rekening houden met kapotschietende rijgkoorden. En zo moet er ook rekening mee gehouden worden dat ge het plan van uw roman kunt aflezen – al was het eigenlijk maar de helft van uw plan – of dat de vergadering al doodgewoon nuchter zegt dat het te veel is... overdaad schaadt... en roman of geen roman de radio openzet en naar het weerbericht luistert: matige wind drie uitgeschoven balken. Ei maar daarom sluit ge u niet in verbittering op, ge luistert mee naar het weerbericht en besluit 'toestand normaal', en klampt mossieu colson van tminnesterie aan, al zegt die nooit iets of leest die nooit een roman: *in mijn roman, zegt ge, zal er ook spraak zijn van meneerke brys die in rijmpjes sprak en de 1ste sociaal was zonder dat hij het zelf mist, en van jeannine die zo lief en zo ochgodomme was, en van de schele malvine – o ja, en het is maar ook, het een en ander over spiritisme – val niet dood, mossieu colson van tminnesterie, maar zelfs over dingen die ik aan geen enkele serieuze mens vertellen kan – en over ohtroerende ragfijne heerlijkheden die door iedereen over het hoofd gaan gezien worden, gelijk dat altijd gaat. Maar ergens midden in de roman is er geloof ik een vergissing, want almeicens is er sprake van een kind zonder dat de lezer van de komst werd verwittigd.*

En mossieu colson van tminnesterie, die nooit iets zegt, zegt nu: ik schud het hoofd want uw boek zal een wereld zijn, zal 100 werelden zijn, maar vanzelfsprekend zult ge moeten zeggen dat al die dingen 1 grote leugen zijn van het begin tot het einde: zeg bijvoorbeeld dat ge verbaasd staat over uw eigen verbeeldingskracht die u dat alles uit uw duim doet zuigen, en dat ge iedereen die u een proces wil aandoen de kop zult inslaan, want dat ge een dingen zijt... om het even... maar een verwittigde man is er 2 waard.

DE KAPELLEKENSBAAN

Het heeft een beetje geregend over de konijnenberg en over het niemandsbos maar nu begint de zon al te schijnen, en alles wordt veel schöner dan het is: en ge leest de 1ste bladzijde van uw romantaplan die in 7 woorden de beschrijving van de omgeving is: *de beslijkte kapellekensbaan kronkelde naar het gehucht ter-muren langs de eindeloos lange muur van de dekenfabriek de labor, en langs het kreupelveld van de konijnenberg, dat de laatste verwaarloosde grond was van het kasteel der derenancourts. Het was daar eenzaam. Dwaallichtjes, die de zielen van doodgeboren kinderen zijn, zwermden er in de donkerte over de heesters. Kledden met zijn bokkepoten overviel er de late fabrieksmeisjes die langs de donkere weg door de modder ploeterden, en een onder hen, de schoonste die men in mensenleven ooit had weten openblommen, was daar verkracht geweest. Zonde was het, zo schoon*

*te zijn en zo deerlijk verminkt te moeten worden door de hoornen van kled-
den. En een nachtwaker die meende sporen ontdekt te hebben, leidend naar
het kasteel, werd uit zijn ambt ontheven want hoogstwaarschijnlijk was hij
weer zat geweest. En daarbij, als beklemmendste bewijs, diezelfde week brak
de gevreesde pokziekte uit: het volk van ter-muren sloeg zich in de avond een
groot en zwijgend kruis.*

En ge hoest eens, en steekt uw papier in de farde waar ge het verhaal
over de kleine ondine verzamelen zult, terwijl mossieu colson van
tminnesterie zwijgt en afwacht als hij ziet dat de kantieke schoolmeester
het hoofd schudt: *ge spreekt mij wel van de konijnenberg die ik van hier kan
zien, en van het niemandsbos dat ik door het open raam kan rieken, maar van
het lelijk rijkemensenhuis op de konijnenberg maakt ge een kasteel waar een
voor mij onbekende meneer derenancourt zou wonen. Dat versta ik niet:
waarom zegt ge de dingen niet gelijk ze zijn, waarom mengt ge het één
met het ander en koppelt ge aan bekende namen onbekende dingen en
mensen, die verwarring brengen in mijn kantieke gedachten? en tevens
spreekt ge over dwaallichtjes en over kledden die het schoonste meisje zou ver-
kracht hebben — oei wat een romantiek — en de nachtwaker die sporen ontdekt
die naar het kasteel leiden doet ge uit zijn ambt ontslaan, en daarop breekt de
pokziekte uit en slaat het volk van ter-muren — een schone naam, een zeer
schone naam — een traag en zwijgend kruis. Maar mij komt het voor dat de
dingen der wereld al ingewikkeld genoeg zijn, om ze eerst en vooral niet
in een fantastisch boek onherkennelijk door elkaar te schudden en ze
daarna achteruit te schuiven in een ver-voorbijge tijd van kleddens en
pokziekten, laat ons zeggen 1800-en-zoveel. Moet de romanschrijver,
die met zijn zenuwen en zijn bloed en zijn spermatozoiden — pardon — in
de tijd van vandaag vastzit, niet de tijd van vandaag weergeven, in plaats
van zich met een stallantaarn op het pad van 1800-en-zoveel te wagen?*
En mossieu colson van tminnesterie knikt en geeft de kantieke school-
meester gelijk: *maar het was toch schoon, zegt hij, die beschrijving van de
kapellekensbaan.*

DE HELDIN TUSSEN 2 FABRIEKEN

En iedereen lacht omdat mossieu colson van tminnesterie dat zo
overtuigend zegt, en gij ook, en na de beschrijving van de omgeving
tracht ge uw heldin voor te stellen: *midden het volk van ter-muren, daar
langs de kapellekensbaan, leefde de kleine ondine die best mogelijk tot een
schone vrouw kon rijpen, maar onbewust daarvan op haar klompjes liep en
het bruine haar in 2 stijve vlechtjes op de rug droeg, en zeer zelfzuchtig de we-
reld van ter-muren als een wereld voor haar alleen beschouwde. Het begin
van de lange muur van de dekenfabriek de labor beschouwde zij echter als het*

begin van een andere wereld... en de grauwe regenhemel, waar de rokende schouwen van de garensfabriek de filature tegen afstaken, beschouwde zij als de hemel van de filature. Zij had het gevoel of haar wereld geprangd zat, aan de ene kant tussen de eindeloze velden waar een laatste boer over zijn braak gebogen hing, en aan de andere kant tussen de rokende en stinkende stad waar het volk van ter-muren in de fabriek van meneer derenancourt ging werken. Toen zij de eerste keer over god hoorde spreken, die almachtig was, dacht zij dat men meneer derenancourt van tkasteel bedoelde, die in de zomer op de konijnenberg woonde en in de winter in de stad van de rokende schouwen van de filature. Als het volk van de garensfabriek de filature langs de kapellekensbaan naar huis kwam, zag de kleine ondine hen vechten tegen het volk van de dekenfabriek de labor, dat ginder in de eerste vuile huizen achter het niemandsbos woonde: ter-muren was encycloësch omdat meneer derenancourt dat was, en de eerste vuile huizen waren libertijn omdat meneer van de labor dat was: overigens hadden zij geen van allen kiesrecht... iets dat de kleine ondine toen nog niet wist.

En mossieu colson van tminnesterie schiet wakker als hij die laatste woorden over het kiesrecht hoort. Misschien, zegt hij, zal de kanticke schoolmeester weeral zeggen wat hij zal zeggen, maar aan het feit dat de mensen van ter-muren tegen elkander vochten en toch nog geen kiesrecht hadden, wil ik toevoegen dat de dag van vandaag in tminnesterie... En mossieu colson van tminnesterie doet juist het tegenovergestelde van wat gij hebt willen doen: hij trekt de dingen uit de verleden tijd op de vandaagse tijd terug. Ha ziet ge, juist wat ik wou zeggen, juicht johan janssens, dichter en dagbladschrijver: in mijn hoedanigheid van dagbladschrijver zou ik al die poëtische dingen vermijden, 'zij dacht, zij had het gevoel, zij beschouwde...', en zou ik veel liever een directe roman van dagbladknipsels fabriceren, vanaf 1800-en-zoveel tot op de dag van vandaag. Ik zou berichten geven over het cijnskiesstelsel, over ongelukken in de garensfabriek de filature, over meneer derenancourt op zijn kasteel van de konijnenberg, en een kind verbrand of een boom omvergewaaid aan de eerste vuile huizen achter het niemandsbos: zou me dat een roman worden waarin mijn dagbladschrijverlijk hart kloppen kan... ik moet me inhouden of ik begin te spreken in mijn hoedanigheid van dichter.

EEN HOOPJE MENS

Het schijnt dat het, in deze vallende zondagavond, kermis is aan de 1ste vuile huizen achter het niemandsbos. En de motregen die tegen de goesting langs uw venster zabbert, moet dan eveneens tegen de goesting de tentzeilen van de paardemolen en het schietkraam nat maken. Een

avond dus waarin de wereld aan het nadenken is of zij nog mochte zou doen om verder te draaien. Maar de kantieke schoolmeester en zijn schone vrouw lucette zijn toch nog tot aan uw huis geraakt, zeggend dat er weinig volk op straat is: alleen een paar doden moeten ons voorbij gestapt zijn. En ge hangt hun natgezapberde regenfrakken weg en sluit de straatdeur af en zegt: nu dat het toch een verloren avond is, *zal ik u maar eens iets voorlezen uit het leven van de kleine ondine, het snotjong dat nu al jaren mijn leven aan het stelen is, en zich niet wil voegen tot een fatsoenlijke romanheldin.* En terwijl de schone vrouw lucette samen met uw vrouw begint te fezelen over de tijd en het dure leven en de lippenstift rouge atomic, zet de kantieke schoolmeester zich schrap om niet in slaap te vallen: *de kleine ondine was nog te ontvankelijk om de wereld van ter-muren in haar werkelijke verhouding te zien. Zij was zelfzuchtig en eigende zich alle flitsen en indrukken toe, om die ergens zeer diep in haar op te stapelen zonder er verder over na te denken. Ze haalde de wereld binnen in zich, een vervormde wereld weliswaar, een kleine-ondine-wereld, met haar rug naar de lange muur van de dekenfabriek de labor en naar de 1ste vuile huizen achter het niemandsbos. En zo zag zij de lage huisjes van ter-muren nog lager, en het veld er omheen, met de zwarte gestalte van een naar de aarde gekromde boer, nog eindelozer. Aan de deur waar ondine woonde, met haar moeder zulma en haar vader carolus, hing een plak 'hier bewaerd men de sleutels van de kapel, onze lievevrouw ter-muren', en de kleine ondine voelde zich daardoor gewichtiger dan de andere meisjes die in de modder of het stof van ter-muren speelden, of aan de barreel van de ijzerenweg hingen en zich om en om draaiden met hun vuile billekens bloot... maar zij aanzag het als een schromelijk onrecht dat er boven hun deur ook geen plak hing 'hier bewaerd men de sleutels van de barreel van de ijzerenweg'. En om hierover haar ergernis te tonen — kinderen steken mij toch wat uit! — haalde zij haar kleine broertje naar buiten, die een week vormloos lichaam had met een monsterachtig dik hoofd, en in een bak lag op houten wielen. Hij was 4 jaar en al wat hij kon was dat monsterachtig hoofd enkele centimeter van de rode sargie oplichten, valeer heette hij, maar wat betekende een naam bij zo een hoopje mens? En nu overblufte zij de anderen met de bak langs heen de spoorbaan te rollen en in wilde vaart de barreel over te steken, vlak vóór de gillend-naderende trein. De houten wielen hotsten over de sporen en het hoofd in de bak hotste mee. Iemand schreeuwde, een vrouw stond van de hand gods geslagen, maar de kleine ondine stond zich aan de overzijde ziek te lachen.*

1800-EN-ZOVEEL

De kleine ondine aanzag alles wat ze bezat als vanzelfsprekend, maar om al wat ze niet bezat monkte ze. En daar ter-muren... gekneld tussen de konij-

nenberg met het kasteel van meneer derenancourt, en het niemandsbos met de 1ste vuile huizen en de rokende schouwen van de 2 fabrieken... een zeer arm gehucht was, monkte ze haast heel de dag door. Het was de tijd lang vóór de andere oorlog, toen de mensen in honger en gebrek voortwoerden gelijk de konijnen, en men snoenens hutsepot at en savonds tatjespap. Het was de tijd dat men van kindsbeen af een ongehoorde eerbied werd ingestampt voor meneer de paster van ter-muren en meneer derenancourt van tkasteel. De kleine ondine begon te merken dat de wereld waarin zij leefde toch niet voor haar alleen was, doch dat men er haar eigenlijk in gedoogde, op voormaarde dat zij, heel beleefd, goedendag meneer de paster zei... het was haast niet te geloven, zij die toch de sleutel van de kapel bewaerde! Haar vader kroop, haar moeder boog zich slaafs naar de grond als er een heer over de drempel kwam, en van haar eiste men... ja wat? dat zij de vloer vaagde met haar 2 bruine vlechtjes? O dit wil niet zeggen dat zij in opstand kwam, verre van daar, maar ze kon onmogelijk geloven dat ze behoorde tot deze die moesten gehoorzamen. Zij dacht geboren te zijn om met een pruilige monk rond de mond te lopen, gelijk de oude madame van tkasteel... zij dacht geboren te zijn om te ontvangen en te bevelen. En dat het nu precies anders scheen te zijn, daar moest zij heimelijk om lachen: morgen zou iemand haar komen zeggen dat men zich vergist had. Men zag haar nu dieper buigen dan eender wie, alsof zij trachtte uit te voeren wat zij zich zomaar had voorgesteld: zo diep te nijgen dat haar vlechtjes over de schouders vielen en in het zand van de vloer dweilden. Maar de glimlach ging niet weg van rond haar mond, die glimlach betekende: begrijpt ge mij, ik verlang naar de dag van Morgen...

Zij was best in staat om niet alleen tot een schone, maar ook tot een verstandige vrouw te rijpen. Ze wist aan de overzijde van de barreel de winkelen-herberg van haar oom, waar buiten een petroolstande en een zak met zout niets te vinden was dan rekken met houten kloesen. Ze vond het vreemdkoddig dat de mensen zo weinig nodig hadden, wat zout om over de aardappelen te strooien, en een beetje petrool in de lamp om hun werkkleden bij te verstellen. Maar het voornaamste was toch de slechte genever die achter in de keuken werd geschonken. Haar oom was meesterknecht op de garensfabriek de filature, en omdat hij een baard droeg noemde het volk van ter-muren hem christus, als hij het niet hoorde... maar toch bleven zij verplicht zich bij hem zat te zuipen en de lof te zingen van meneer derenancourt, of afgedankt te worden op tfabriek. En eens hoorde de kleine ondine dat men ook haar vader een bijnaam gaf, dat men in zijn gezicht carolus zei, maar dat men hem achter zijn gat vaporeu noemde. Zij was toen lastig omdat hij niet alwetend was, zij rammelde toen met de sleutels van de kapel, en tot onze lievevrouw van ter-muren zei ze dat het eindigen moest met de ongehoorde domheid van haar vader. Straks peinst men dat wij maar doodgewone domme armemensen zijn gelijk iedereen, dacht ze.